

PARLEM DE QUERMANÇO

Vull escriure un poemari
que pàrli de Quermaçó.
Un bell puig de roca ferma
que pot fer, amb la seva alçada,
la guaita de l'Empordà.
Els versos em surten lliures
i no em sotmeto a la rima
ni a la mètrica clàssica.
Avui aquesta es la moda.
Som al segle XXI

Poesia lliure, Senyor !
Lliure,
com el ocells quan deixen el niu,
com el vent quan bufa amb força,
com el cargol o la formiga
com la fulla que s'allibera
i deixa l'arbre que l'ha lligat
Ara, al grat del vent navega
i s'ajunta amb els ocres de la tardor.

Fem poesia, fem poesia;
la mètrica és un record
i la rima ja es història,
la inspiració és la que mana.
millor dit, la que ens ajuda;
perquè si mana, dieu-me:
on queda la llibertat ?

Però ai!, el tema obliga
Si parlo de Quermançó,
sé que ha sentit amb els segles
odes clàssiques llatines.
també el cant dels trovadors,
del renaixement les troves
i del barroc les cançons.
Sempre amb normes per la mètrica
i rimades, com hi ha mon!

Quermanço, em tornaré clàssic
per lloar la teva alçada
i els llargs ségles que t'honoren.

Al cap i a la fi,
si els corrents de crítics
i entesos
creuen que mètrica i rima
son un record de la història,
avui les acull i estima
la gent humil i senzilla.
Les fa seves amb amor.

Escolta'm bé Quermançó
Per tú escriuré!
I pel poble
Que tots dos portem al cor.

EL QUER

Estimat quer (1), bell puig de roca,
ferm vencedor de tots els vents;
la tramutana prou que et toca,
però va lliscant... i no la sents!

Hi ha molts paratges fets de pedra,
però un quer és monumental .
El sol ixent et fon la gebra
que du la nit ,freda , hivernal.

Portes mil.lenis de fermesa,
tocant el cel amb el teu front.
Per fer-te el cim cal fortalesa
i no tastar els paranys del mon.

Un dia, al grat dels cataclismes
et vas alçar dur i potent.
Com els illots, estrets o istmes,
ets de la Terra un referent.

Els vents t'han llimat les arestes,
els ségles t'han dat més duresa.
Del bell Pirineu les congestes
admiren la teva bellesa.

Has sentit com cauen les plujes
que et baixen del cap fins al pla;
i tú els elements no defuges,
els núvols et donen la mà

Cabdals de les aigues caigudes
t'omplen les escletxes. No ho veus,
però al ventre et van fent avingudes
Que impulsen el doll de les dèus.

Fent cercle al rocam creixen arbres
i a les branques hi nien ocells.
De vegades et ronden les cabres
O els senglars, per caçar pinatells.

Un mascle de banyes immenses
Ha arrencat, de la sarga, un llarg vim;
I el rosega, grim pant per les pedres,
Fins que tot el remat, puja al cim.

Orenetes de primavera
et canten. El vent porta mill.
Una aliga mira i espera
per si pot caçar algun conill !

Vius ségles i no tens història;
però ara ja en sents el ressó;
venen temps de llum i de glòria;
damunt teu viurà Quermançó

Sentiràs peulles ferrades
dels caballs cuiraçats i vestits.
Els menen amb regnes tibades
cavallers ben armats i aguerrits

Veuràs sospirar les donzelles
amb cura, omplint d'aire el pit;
discretes, senzilles i belles,
com l'alba que venç a la nit.

Viuràs les remors de la guerra,
Els crits, esgarrips i dissorts.
Hi haurà cants del Cel, a la Terra,
quan la tropa colgui els seus morts

Sentiràs llaüts, i rondalles.
Les veus dels aimants trovadors,
et duran pels estralls i falles,
la trova que exalça els amors..

Rebràs cops de pedres rodones
amb les catapultes llençant.
Son pedretes; car si t'en adones
tú ets un quer, invencible i gegant.

Pel desembre, temps de nadales,
sentiràs les cançons de bressol,
vent dels angels que mouen les ales...
i un xic de molça, al teu sòl

Enllà del pas lent de molts sègles
la polvora coneixeràs .
Cauràn sostres, torres i angles;
però tu ets un quer...i no cauràs.

De Llers et vindran moltes bruixes.
Cerquen bolets, herbes i flors;
S'en duen cireres , maduixes
Boscanes. I... parlen d'amors.

Veuràs una dona que puja.
Quan ha fet el cim, no pot més.
Li canten els trons i la pluja
lloança, a les bruixes de Llers.!

La guerra del francès t'encalça.
Ara si que ho volaran tot !.
S'en van , mentre un gran foc s'alça.
Hi han espetecs; i ni un mot ! (2)

Tornaran els sègles de calma;
Amb runes al cap, vas fent via.
T'han obert a la roca una balma,
i altre cop, la ocellada en tú nia.

Tu romandràs, com Catalunya !
També és un quer i una nació.
Tot us uneix, res un allunya;
i et diu el nom; diu QUERMANÇO!

NOTES HISTÒRIQUES

El mot “quer” sembla que prové del llenguatge ibèric anterior a la colonització romana i a la implantació de la llengua llatina . Malgrat tot, s’ha conservat al llarg dels segles i significa un gran puig de roca, damunt del qual es pot construir un castell o fins i tot un grup d’habitatges. A l’Alt Urgell, just al límit amb la Cerdanya, i al cim de la Serra del Cadí hi ha un poble, damunt un puig de roca, que s’anomena “ El Quer Foradat”. I naturalment té les seves llegendes, com les té Quermançó . La etimologia més probable del mot es el lligam entre el “ quer”, i el mot romà “ mansione”, que vol dir habitatge . Així doncs tindria una significació pròpia de l’habitatge que hi ha hagut al cim del quer, des del temps dels romans i també un sentit de fortalesa, propi de la cultura cristiana. V.G. Evang. Mateu 7.24,27 (La casa damunt la roca)

Quermançó va pertanyer al Comtat d’Empúries. Però sempre que hi ha hagut invasions o guerres a prop del Pirineu, uns i altres s’han apoderat del Puig de Roca per fer-hi la seva defensa. Així ho feren les tropes napoleòniques , que varen utilitzar la fortalesa, però quan es van veure obligats a abandonar-la ho varen volar tot, cremant i enderrocant el que ells mateixos havien reconstruït.

HUG I

Pel sol d'agost, tots colrats.
Cavalqueu per les boscúries,
Hug I (1) comte d'Empuries
tu i dèu dels teus soldats.

Avui el sol no surt gaire,
tapat pels nùvols del cel.
Cap al Nord i al grat de l'aire
alceu la pols com un vel.

Ulls mig clucs, la cara trista,
no aneu pas a Sant Martí. (2)
Quermançó ja és a la vista;
i és allà que vols dormir.

Vens del poble d'Orriols (3)
on cinc jutges han jurat
la justícia que no vols;
Quermançó et farà costat !

A l'altar de Sant Genís
t'han negat el pa i la sal !
Pel rocam, pel fort pendís,
Quermanço et curará el mal .

No has dormit. La tramontana
porta, amb l'aire, un xic de fret.
No hi ha pau virtut ni ufana
perquè has perdut Ullastret !

Hug I, si et plau, escolta;
Tinc un llarg temps per raó;
Que si al cor, la pena és molta,
No es pas trista la lliçó.

El procès ha fet història.
Si el litigi l'has perdut,
la forma és plena de glòria
pels que hi heu intervingut.

Ermesenda (4) demanava
un judici a l'estil got.
De la influència parlava,
però de justícia, ni un mot!

*Tu vas dir que: " Barcelona
tindrà de Roma el suport
Igual que el tindrà Girona,
que amb mi te límit, al Nort*

*Pel que fa a l'Abat Oliva
vol justícia, estima a tots;
però li graten la geniva
els papals i romans mots.*

*Girona no és un comptat;
un bisbe n'es el senyor.
I tant clergue barreijat
no pot portar res de bó.*

*No em mereixeu cap confiança,
varons del que tot ho feu!
Cristià com soc, prenc la llança;
vull el judici de Déu !"*

Que les armes ens judiquin.
Aquesta és la tradició.
Que els seus cops ens dignifiquin
I diguin qui te raó."

Per frenar-te quan parlaves
feu l'Abat: (5) No siguis foll !
Pensatiu, tu l'escoltaves
Sota el claustre de Ripoll.

Et va dir que el teu desfici
pels combats de sang i sort,
Déu no els vol, ni son judici.
No hi ha justícia en la mort.

Acceptares l'arbitratge
de les lleis, raons i mots,
influència, mala imatge
i la imperfecció de tots! (6)

Amb mil anys de dura història,
ara al segle XXI
també sentim la cridòria
de la injustícia, com tú !

No tothom és digne i clar.
Els jutges son carn i sang!
No tothom sap el que fa;
Som humans i fets de fang.

Però hi ha un poble que lluita
per viure amb seny, goig i pau.
Vigila sempre, i amb cuita,
que no derivi la nau.

Comte: tú i l'Abat Oliva
Catalunya heu canviat.
Lluny de la lluita lasciva,
porteu pau i llibertat.

Hug I, aixeca't ara !
Solca el vent de Quermançó,
que ja desperta l'albada
plena de seny i raó.

Has omplert sègles de glòria
1 pau; com els jocs florals.
Honor de la nostra història
ens has lliurat de molts mals.

Son alous de Catalunya
Ullastret , el Rosselló,
Vic, Ripoll, que el mal espunya!
La Cerdanya i Quermançò.

Però també ho és Barcelona,
El comtat que t'ha ferit !
I el bisbat veí, Girona
La Pàtria a tots els ha unit.

Compte Hug, llum de la història !
Bona herència ens has deixat.
Catalunya dona glòria
Al teu nom i el teu comtat.

NOTES HISTÒRIQUES

.

.

El comte Gausfred (Guifré), l'any 989 va designar sucesor seu pel comtat del Roselló, al seu fill Gelabert, i pel comtat d'Empuries al seu altre fill Hug. D'ell sabem que va mantenir Quermanó com un baluard important del seu comtat. L'any 1019, aconsellat per l'Abat Oliva, va consentir una mena d'arbitratge de Dret, en lloc de l'anomenat "judici de Deu" - que consistia en lluita armada entre dos cavallers -, per solucionar un litigi sobre la vila de Ullastret, que finalment, va perdre. , L'any 1029 va organitzar l'arxiu del comtat d'Empuries al castell de Quermanço.

L'any 1019, tot i que ja existia Castelló d'Empuries, que posteriorment va ser la capital del comtat, els comtes vivien a Sant Martí.

A l'església del poble de Orriols, hi havia l'altar de Sant Genís, on es feien juraments solemnes que ratificaven les paraules que s'havien donat els comtes, cavallers i ciutadans. En l'arbitratge sobre Ullastret, era el comte de Besalú qui representava a Hug I, i quan la sentència li va ser adversa, va dir que no estava d'acord i va demanar que els altres jutges juressin a l'altar de Sant Genís d'Orriols, Així ho varen fer, però varen ratificar la resolució, per la que el comtat d'Empuries perdia Ullastret.

Quan el comte de Barcelona Berenguer Ramon I era menor d'edat governava el comtat la seva mare Ermesenda. I aquesta era la situació durant l'any 1019

Estem parlant de l'Abat Oliva, de Ripoll.

La història, amb justa raó, ha distingit l'Abat Oliva, com l'home que va acabar amb els judicis anomenats "De Déu", en els que el combat decidia qui tenia raó. Però potser no s'ha fet prou justícia històrica al Comte Hug I, qui sabia perfectament els lligams d'amistats i influències que influïen en la majoria de jutges que varen intervenir en el litigi. I malgrat tot ho va acceptar. I va perdre. Però va col·laborar eficaçment per establir de cara al futur els judicis de Dret i eliminar els de "sang".

GUISLA D'EMPURIES

Hug I entrava a casa,
en tornar de Quermançò;
i la Guisla l'esperava :
"Germana, no tinc perdó !"

" Ullastret ja s'ha perdut,
i el compte de Barcelona
gaudeix, amb la solitud
que em pertoca. I no perdona."

.- " Germà, reposa i espera.
No ho podies fer millor.
Ni mujades ni quarteres
t'han de teure el son... senyor !"

Tingues pau amb Barcelona,
Besalú i el Roselló
Dancem tots; fem la rodona.
Al mig hi haurà una nació.

Sunyer, (1) el nostre besavi,
a Jonqueres feu la pau
amb Roma. Fou just i savi
timoner d'aquesta nau.

Veles al vent, des d'Empuries
va guanyar el Mediterrani.
va dir: Calmaré les furies
perquè el Sarraí no mani ! (2)

En la pau, l'avi Gausbert
feu restaurar i beneïr
amb tota cura i encert,
l'esglèsia de Sant Martí.

I per la reconstrucció
del que va enrunar el normand, (3)
li atorgà el poble, amb raó,
el títol d'Herói Triomfant"

Ara tú has tallat ségles
de mort, violència i esglai.
Arbitratjes, lleis i regles
son camí. No ho dubtis mai.

I amb el gran comptat del Sud
hem de fer pinya . S'escau
l'aliança . Fes, astut,
amb Barcelona la pau. I

Guisla, amb seny i raó,
Va oferir la juventud
Com un cant de germanor,
a Empuries i al compte Hug.

Per l'entesa i l'aliança
dels comptats, prou va lluitar;
bressol de pau i esperança
pel nou poble català

El comte de Barcelona
enviudà. I Guisla, viva,
en fou l'esposa segona.
Naxia d'Empuries, altiva,

lluïtadora amb ferm anhel,
serventa, dama i mestressa,
de l'Empordà fou arrel
i a Barcelona, comtessa

NOTES HISTÒRIQUES

Molt probablement, fou el compte Sunyer II, besavi de Hug I i de la seva germana Guisla, qui, en el concili de Jonqueres, de l'any 909, va aconseguir que fos alçada la excomunió que pesava sobre ell mateix, i sobre els seus fills, esposes i bassalls.

Fou també el compte Sunyer II qui l'any 892 va lluitar contre el rei àrab de Granada, a la costa d'Almeria, amb una flota de quinze naus i va aconseguir una llarga treva, amb negociacions pel rescat dels presoners.

El Comte Gausbert, fill de Sunyer II i pare de Hug i Guisla, va establir la capital del comtat a Empuries . Primer a Sant Martí, on va reconstruir l'església que havien enderrocat anys enrera, els normands. I per això es va posar una inscripció a la porta del temple , on Gausbert figura amb el títol de “ Heroi Triomfant”. Posteriorment es va reconstruir Castelló i allà s'establí la capital del comtat.

PICAPEDRERS

Per la èpica, s'escauen versos llargs i ben rimats,
amb la mètrica solemne i la rima consonant.
Així s'han lloat batalles, les victòries, els soldats;
així s'ha cantat la glòria del vençut o del triomfant,
per eternitzar les gestes que ha viscut la humanitat.

Vull un cant viu i sol.lemne per lloar, de Quermançò,
picapedrers, mestres d'obra, manobres i traginers;
gent humil que el mon oblida, vull que clami el vostre só.
Son obra vostra, muralles, cases pairals i graners,
que, amb els castells, ens fan viva, temps rera temps la lliçó

que ens han deixat vostres obres d'experiència i treball.
S'aguanten al llarg dels ségles, sense coneixer el ciment;
i així proclamen la gesta de l'escarpa, el cop de mall,
el nivell i la plomada, amb l'esforç que s'en du el vent,
però retorna cada albada, quan sentiu el cant del gall.

Les primeres parets fetes, han desafiat el temps;
i amb un mil.leni al damunt, encara s'aguanten dretes.
Les féreu els que vivieu poc després de l'any nou cents.
Amb un "opus spicatum" (1) més antic, llises i netes,
les pedres fan viu encara vostre nom, a tots els vents

Els murs que ferén de l'obra un baluard fort i bell,
a la primera meitat del ségle XI pujaren.
I d'altres picapedrers, amb un "spicatum" novell,
allisaren noves pedres. Els paletes les alçaren
i cobriren tota l'obra, com s'escau per un castell.

Abans del primer mil.leni, a l'època dels romans,
ja hi havia un habitatge. En queden els paviments,
amb ceràmica, que honora, encara avui, tantes mans
que alçaren murs, obertures, teulades i bastiments;'
obra d'artistes, paletes, picapedrers i artesans.

Hi ha una torre enderrocada, al ras de terra; i es veu
la pulcritut amb que el mestre la feia alta i rodona.
Circumferència perfecte, per un baluard i sèu
de la guaita i la defensa. Avui és una corona
que glorifica i exalça, l'esforç per cada carreu.

A Sant Martí, d'altres "mestres", (2) construïren moltes
naus.

Poc abans de l'any 900, pel els mestres de l'aixa formades,
bogaren . I el Comte Sunyer , amb elles, cercava els caus
dels enemics de la Pàtria, trencant brumeres i onades,
mentre els guaites vigilaven horitzons, grisos o blaus

Els comptes tenen història, amb noms i fets a l'arxiu;
però dels artesans i mestres no en coneixem pas el nom;
tot i que el tenen encara; en el silenci és ben viu.
En proclama cada pedra la transcendència i renom,
i el canten les orenetes, que en un angle fan el niu.

Si Empuries ja no té comte, un poble us dona la mà;
i proclama vostres vides, vostres noms, vostres treballs.
Fonaments de Catalunya; d'un clar i noble tarannà
que ens heu donat en herència. Pels cims, muntanyes i valls,
hereu del comptat d'Empuries, us lloa tot l'Empordà. !

NOTES HISTÒRIQUES.

(1) Encara avui es pot veure quin era l'estil i la forma amb que treballaven els picapedrers . Des dels temps de la història antiga fins a la nostra Edat Mitjana, diferents estils i formes de picar les pedres es vàn succeir . Aquest estils i recursos professionals, s'anomenaven “opus spicatum”. I a Quemançó en podem observar dos de diferents. El primer correspon als murs que es conserven anteriors a l'any 900, i el segon cal situar-lo a partir del les obres que es feren sota el comandament del comte Hug I.

(2) Les terres que formaven abans el Comtat d'Empuries, avui son l'Empordà . I els ciutadants, amb més o menys intensitat i facilitat, segons els temps històrics, sempre s'han mogut des dels cims del Pirineu o les planes de terra endins, fins a les platges del Mediterrani. Per aixó els Comtes d'Empuries tenien dues menes de “mestres” artesans. Els “d'obra”, que feien cases, muralles i castells, i els “d'aixa” que feien les naus.

CATALUNYA, RECER DE PAU

Per les ones de la història, amb difícil i ample mar,
Catalunya és un gran poble ; Catalunya és una Nau.
L'han forjada els mestres d'aixa, amb les eines de la llar.
Culta i ferma la memòria, l'han forjada a cops de pau !

Les tempestes han dut crisi econòmica i social;
les grans ones desfermades han dut guerres, mort i por.
Si la Nau ha pres les armes de violència, li han fet mal;
però és viva ! . La mantenen calafats del seu dolor !

Amb ones fortes o toves, la Nau solca una mar dura
I la impulsa un vent d'estrelles, arrelat a tots els mons.
El seu pal és de concòrdia i la orça de cultura.

Capdavantera d'Europa, exemple de les nacions;
Llum de pau i poesia, ja fa un mil·lenni que sura
i s'aguanta amb seny i ciència; trets de pau i de cançons.